

Kalocsay-Waringhien

PLENA ANALIZA
GRAMATIKO
DE ESPERANTO

世界语分析语法

中国世界语出版社

世界语分析语法

K. Kalocsay G. Waringhien 著

中国世界语出版社出版

(北京百万庄路24号)

新华书店北京发行所发行

北京通县科技印刷厂印刷

1984年8月第一版 第一次印刷

1987年5月第一版 第二次印刷

开本787×1092 1/25 字数480千

印数1—3000

统一书号: 7278·1 定价: 7.20元

**PLENA ANALIZA GRAMATIKO
DE ESPERANTO**

DE LA SAMAJ AMBAŬ AŬTOROJ

Kiel fariĝi poeto, aŭ Parnasa Gvidlibro, Literatura Mondo, 1932; dua eldono, reviziita kaj kompletigita, kun la helpo de R. Bernard. Pola Esperanto-Asocio kaj Heroldo, 1968.

Charles Baudelaire. *La Floroj de l'malbono, Defalaĵoj kaj Fragmentoj*; kun la helpo de L. Tárkony, H. Vatré, M. Carlsson, R. Bernard kaj H. Dresen. Stafeto, 1957.

Heinrich Heine. *Kantoj kaj Romancoj*. Stafeto, 1968.

Peter Penster kaj Georgo Peterido Penster (ps.). *Libro de Amo*. Biblos (Stafeto), 1969. Pirata fotoĉenprodukto, 1978.

ELDONHISTORIO

Plena gramatiko de Esperanto; Vorto kaj frazo. Budapeŝt: Literatura Mondo, 1935. 371p.

Plena gramatiko de Esperanto, kun detala komentario pri vorto kaj frazo. Dua tralaborita eldono. Budapeŝt: Literatura Mondo, 1938. 489p.

Plena gramatiko de Esperanto; La vorto kaj la frazo. Tria kompletigita eldono. Milano: Esperanto-Propaganda Centro; 1958, 1964 (nekompleta; aperis nur du el la projektitaj tri volumoj). 362p.

914
/1234

816280

PLENA ANALIZA GRAMATIKO DE ESPERANTO

K. KALOCSAY G. WARINGHIEN

Kvara, tralaborita, eldono

F14448

ĈINA ESPERANTO-ELDONEJO PEKINO

Represita laŭ la 1980-a eldono de UEA

ANTAŮPAROLOJ

AL LA UNUA ELDONO

La unua sento, kiu verŝajne atakos la leganton ĉe la ekrigardo al tiu ĉi libro, estos timo, kaj lia unua penso -- amara bedaŭro pri la liliputa 16-regula gramatiketo de 1887. Li konsoliĝu pensante, ke ankaŭ li mem ne povus survesti sian unuajaran pantaloneton, kaj ke tiu ampleksiĝo de la gramatiko nenion alian signifas krom evoluo kaj kresko de la lingvo. Kaj pri tiu punkto, ni esperas, oni povas nur ĝoji.

Dua senkulpigo: lingvo estas tre vasta kaj kompleksa mekanismo. Estus facile sistenigi ĝin per kelkaj tre ĝeneralaj trajtoj, aperigi ĝiajn ĉefliniojn. Sed se oni vere volas studi ĝin detaile, prezenti respondon al ĉiuj etaj demandoj, kiujn ĉe ĉiu fraz-angulo metas la milforma, ĉiamvaria homa penso, estas necese verki iom pli ampleksan libron.

Trie, oni devas memori, ke nian internacian lingvon uzas ne animkonsistaj anĝeloj, sed enkorpiĝintaj homoj: ili ĉiuj havas en sia spirito, profunde gravuritajn, la kutimojn, apartaĵojn, idiotismojn de sia patrina lingvo. Ne estas facile al ili "formeti la malnovan homon kun liaj agoj", fremdigi al sia penso tiel ofte iritajn vojojn kaj vojstrekojn. Oni devas kalkuli kun tiuj naciismoj, kribri ilin, akcepti tiujn, kiuj estas ĝenerale uzataj kaj ne tro pikas la logikon, forpuŝi la aliajn -- kaj tiun disjuĝon oni ne povas fari sen granda detalado. Tiel oni povas argumenti, ke en nia gramatiko la malfaciloj venas ne de Esperanto mem, sed de la naciaj lingvoj.

La ĉi-supraj konsideroj povus esti rigardataj, kiel motivoj de sindeteno antaŭ tiel malsimpla tasko. Ni tamen aŭdacis entrepreni ĝin pro la jena kialo. La decida fakto en la historio de Esperanto estis, ke ĝi transvivis sian kreinton. La morto de Z., anstataŭ malfortigi la movadon, ŝajnis streĉi ĉies energion, kaj laŭ la kuraĝa ekzemplo de la Majstro mem, kiu ĝis sia lasta horo tradukadis Andersen kaj la Biblion, ĉiuflanke multigis penadoj por riĉigi nian literaturon per tradukoj kaj originaloj. La amaso de ĉiuj tiuj verkoj estas nun sufiĉe granda, por ke oni sentu la bezonon de ĝenerala trarigardo kaj kontrolo de la lingvouzo, cele al kribrado kaj fiksado. Tia laboro estis jam farita por la leksikologio per la Plena Vortaro, en kies ellaborado partoprenis unu el la aŭtoroj de ĉi tiu libro. Ni provas nun similan laboron super la gramatiko. Ni mallonge indiku nian metodon.

Ni, antaŭ ĉio, studis kaj reduktis al reguloj la uzadon de Zamenhof, kaj de la bonaj klasikaj verkistoj. Estas kompreneble, ke ĉiu gramatiko de-

vas sin apogi unuavice al la zamenhofa lingvuzo. Al tiu principo tamen ni faris du esceptojn:

1. Ne en ĉiuj detaloj la nuna lingvo sekvas la zamenhofan, kaj aliparte ankaŭ mem la zamenhofa lingvuzo ne estas tute unueca: ekzistas provoj, kiujn Z. poste forlasis. Do, se io jam ne estas uzata kaj diversas de la pli ofta kaj logika formo, tion ni ellasis aŭ markis per malaproba noto, eĉ se ĝi estas zamenhofa.

2. En la ĵus menciita materialo, kiel ajn vasta ĝi estas, kelkaj punktoj restis aŭ dubaj, aŭ eĉ tute ignorataj: ni provis ŝtopi ankaŭ tiujn breĉojn. Tiaj lokoj, vere, ne estas multaj en la libro; plejparte ni tenis nin al la principo: "konстати, ne proponi". Kie ni malobeis tiun ĉi principon, tie ni avertis la leganton aŭ per aparta klara formulo ("por tio sin proponas...", oni povus uzi..., estus oportune uzi...", ktp.), aŭ per distinga preŝtopo: pli malgrandaj literoj aŭ loka apartigo en notojn ĉe la paĝpiedo.

Per tiuj rimedoj ni volis samtempe garantii, ke oni trovu en la libro ĉiujn bezonatajn proponojn, kaj ke ĝi estu tamen fideinde "oficiala".

Ne estos superflue skizi la metodon, kiun ni sekvis por ŝtopi la aluditajn breĉojn. Por tio, ni helpis al ni kaj per la hodiaŭ montrigantaj tendencoj de la lingvo, kaj per la ĝeneralaj kutimoj de la eŭropaj lingvoj, kaj fine per la abstrakta logiko. Ni klasas tiujn kriteriojn laŭ malkreska ordo de valoro. Efektive, tra nia tuta studado, ni ofte rekonis, ke la pura logiko ne estas la ĉefa potenco en lingvo, ke ofte venkas ĝin formaj aŭ pensaj analogioj, kaj estus rigidigi kaj iel kadukigi la lingvon, se oni submetus ĝin al la ŝtalaj reguloj de la logiko. Tiun instruon ni ricevis de Z. mem; dum sia tuta vivo li obstine kontraŭstaris la raciistajn decidemulojn, kiuj postuladis matematikan regulecon en ĉiuj detaloj de la lingvo kaj aprioran konstruadon de "plena gramatiko": lia rifuzo elverki tian gramatikon venas nur de tio, ke li preferis lasi al la vivo la solvon de multaj problemoj, kiujn la racio per si mem estus eble povinta tranĉi, sed ne malnodi. Se, dank' al la admirinda peno de tiom da verkistoj, ni povis nun entrepreni la taskon, kiun li en 1908 ĵugis tro frua, ni tamen intencis ne malobei lian konsilon, kaj kiel eble plej respekti la rajtojn de la vivo, eĉ se devus iom suferi tiuj de la geometria logiko. Tamen, ĉiufoje, kiam en la svarmo da detaloj oni povis distingi la direkton de granda lingva tendenco, ni penis lumigi ĝin, kaj tiel difini la vojon de la evoluo (oni vidu ekzemple la ĉapitrojn pri la pasivo aŭ la refleksivo).

Terminologio kompleta estas nepre necesa por tia verko. En E-o la morfologio havis sufiĉe ellaboritan terminologion, sed la sintakso estis tute neglektata. Ni devis do ŝtopi breĉojn ankaŭ ĉi-rilate. Ni petas la leganton, ke li ne timu nekonatan terminon, se li okaze trovas tian; li elserĉu ĝin el la indekso kaj tiam li vidos, ke tia termino nova alportis por li ankaŭ ideon novan, aŭ de nova flanko prilumitan. En kelkaj okazoj ni faris terminon por akiri koncizon: *prepozitivo*, ekzemple, estas *substantivo antaŭata de prepozicio*.

Fine ni povas deklari, ke ni zorgis pri kiel eble plej senpartia internacieco en la difino kaj fiksado de nia gramatika doktrino. La fakto, ke niaj gepatraj lingvoj ne apartenas al la sama lingvistika grupo (unu estas hungara, la alia franca) estis por ni grava helpo kaj donos garantion al la uzanto. Estas ja vere, ke ni dividis inter ni la laboron (Kalocsay faris la *Fonetikon*, la *Vortfaradon*, kaj el la Sintakso la *Kompleksan Frazon*; Waringhien la *Morfologion* kaj *Sinetion* kaj el la Sintakso la *Vort-sintakson* kaj *Propozici-sintakson*), sed la du aŭtoroj estas tiel ligitaj per komuneco de penso kaj de metodo, ke tra la tuta libro plektiĝas la konceptoj de ambaŭ, kaj nur malmultaj pecoj apartenas sole al unu el ili.

Ni ne estus povintaj fari ĉi tiun verkon sen la jam tre vasta laborado de niaj antaŭantoj. Ni deklaras tie ĉi nian grandegan ŝuldon al la esp-istaj vortaristoj kaj gramatikistoj, speciale al

L.L. Zamenhof (Lingvaj Respondoj)

Louis de Beaufront (Commentaire sur la Grammaire Esperanto)

Paul Fruictier (Esperanta Vortfarado kaj Esperanta Sintakso)

Camille Aymonier (Grammaire Complète)

Török Péter (Normala sintakso de E-o)

de Saussure (La logika bazo de la vortfarado en E-o)

Velten (Ausführliche Grammatik des E.)

Walter Lippmann (dr. Zamenhofs Sprachliche Gutachten; Raportoj pri la Sekcio de Gramatiko antaŭ diversaj kongresoj)

E. Wüster (Enciklopedia Vortaro; Internationale Sprachnormung; das Verhältniswort in E.)

Varankin (Teorio de Esperanto)

Göhl (Ausführliche Sprachlehre des E.)

kaj al ĉiuj, kies studoj estis por ni profita helpo; interalie al s-roj *Bastien*, *P. Carreiro-Neto*, *Meguru Takahasi*, *Teo Jung*. Aparte ni volas menci i s-rojn *Grosjean-Maupin* kaj *Butler*, kiuj, la unua en la "Versions" respondaj al la Gramatiko de Aymonier, kaj en la Plena Vortaro; la dua en la "Lingvaj Notoj pri la Malnova Testamento" liveris al ni riĉegan rikolton da zamenhofaj ekzemploj. S-ron Butler ni dankas ankaŭ pro la afabla revizio de la presprovoj. Kaj ĉu inde forgesi Literaturan Mondon, kiu ebligis la eldonon de tiu ĉi verko?

Budapest — Lille, 1935.

AL LA DUA ELDONO

La rapida elĉerpiĝo de la unua eldono pravas, ke la verko plenigis senteban mankon, kaj ke vasta publiko interesigas pri tiaj studoj, dezirante alproprigi la lingvon en ĉiuj detaloj. Tiu interesiĝo kvazaŭ devigis nin pliperfektigi la duan eldonon kun konscienca konsiderado de la kritikoj. Se ni malakceptis kelkajn, ni tion faris — oni bonvolu kredi — ne el blinda memestimo, sed el seriozaj motivoj. Ne estos superflue diri pri tio kelkajn vortojn.

Oni riproĉis, eĉ akre, pri nia malfideleco al la Zamenhofa lingvo. Nu, sufiĉas trafolii la libron por konstati la malon: preskaŭ ĉiun regulon ni ilustris per Z-a ekzemplo (*); pri ĉiu duba punkto ni konsultis lian lingvuzon. La ĉefa utilo de la verko estas ĝuste, ke ĝi ebligas tuj informiĝi, kiel Z. solvis iun demandon, dum ĝis nun oni povis tion fari nur post longa relegado de liaj verkoj. Ni tenis nin tiel konscience al ĉi tio, ke aliaj nin akuzis pri "Z-a snobismo". Sed ni devis ja konstati la fakton, ke la nuna lingvo en kelkaj punktoj ne sekvas la Z-an uzadon; kaj ni ne povis ne aprobi tiujn *vivantajn* formojn, kiuj al ni ŝajnis pli logikaj kaj oportunaj. Plejparte temas pri malgravaĵoj: neuzo de *kiel* post *ol* (1), kaj de *kvazaŭ* post *ŝajniĝi* (2); neuzo de u-modo post *timi* (3) kaj post *ĝis* (4); malpli ofta uzo de *-ad-* (5); perfekta kondicionalo por pasinteco (6); *iu ajn* anst. *kiu ajn*, kiam ne temas pri rilatpronomo (7). La akuzativon post *po* (8), kaj la infinitivon post *sen* (9) oni ne povas diri kontraŭ-Z-aj, ĉar la unuan li diris same bona, kaj la duan li mem uzis kelkfoje. La neuzo de nedifina artikolo (10) baziĝas sur Fundamenta regulo. Ĉi tiu listigo eble moderigos la facilan indignon de kelkaj, precipe se ili konsideras, ke en multe pli multaj punktoj ni klopodas rekonduki al la Z-a modelo.

Oni riproĉis al ni la komplikecon. Nu, ĝi estis neevitebla. Por pritrakti detale vivantan lingvon, oni devas ĝin arangi en kadroj, se oni ne volas fali en haoson de neligitaj, splitaj rimarkoj. Krome, ĉar temas pri internacia lingvo, ni devis forgesi ĉiujn naciajn sistemojn kaj konstrui ian absolutan gramatikon bazitan nur sur la racio. Ni devis do fari sisteme la tutan skeleton de la homa lingvo por meti sur ĝin la vivantan karon de E-o. Sed tio eblis nur ĉe zorgega difinado de ĉiuj vortspecoj kaj funkcioj — kaj tion oni ne povas fari sen taŭga preciza terminaro. Aliflanke, ni devis eliri ne el la lingvoelementoj (tio estas tasko de vortaro), sed el la esprimotaj rilatoj: tiel, ekz-e, ni ne povis pritrakti laŭvice la prepoziciojn, sed ni devis distingi la *okazojn* de ilia uzado, do la adjektojn kaj suplementojn. — Ke tia verko ne estas por komencantoj (kiel multaj emfazis), tio estas evidenta: kiu povas studi E-lingvan gramatikon, tiu

(*) Ni rimarkas, ke niaj Z-aj citaĵoj nur en la ekzemplo-dona parto estas nepre fidelaj; la ceteron ni ofte devis mallongigi, aŭ ŝanĝi por doni al eltiraĵo memstaran sencon.

ja devas scii jam la lingvon. Sed ke progresintoj povas ĝin konsulti sen kaprompo, tion certigas detala indekso kaj abundaj ekzemploj, kiuj komprenigos la regulon eĉ sen troa atento al ties abstrakta formulado.

Oni riproĉis, ke ni kelkfoje proponis novaĵojn. Nu, eble ni estas pe-kaj, ke, trovinte ĉe la sistema lingvo-tralaborado kelkajn breĉojn, ni ne povis rezisti la tenton ŝtopi ilin. Sed, ni ĉiam lojale kaj okulfrape evidentigas, ke temas nur pri diskutebla propono, ne pri regulo; due, tiuj proponoj estas nur aldonoj, neniam ŝanĝoj; trie, ni akcentas, ke ni ne rigardas ilin gravaj, neniel volas ilin trudi. Se la lingvuzo akceptos ilin — bone; se ne — tio neniel tuŝos la lingvo-sistemon de ni skizitan. Se ni menciis ankaŭ jam eksmodiĝintajn proponojn, ankaŭ tio ne estas senmotiva: oni ja povas renkonti ilin, kaj tiam estas oportune ekscii, kiel sin tenas la lingvuzo koncerne tiujn formojn.

Oni asertis, ke "kategoria divido de radikoj tute ne ekzistas". Sed, eĉ se ne konsideri nian demonstradon (§ 282), kial do Z. tradukis en la Universala Vortaro ĉiun radikon per samkategoria vorto en la 5 lingvoj? Nenio estus pli facila, por nepriigi ilian senkategoriecon, ol traduki ilin substantive en unu lingvo, adjektive en dua, verbe en tria ktp. Aliaj, pli singarde, asertis nur, ke tiu divido jam eksmodiĝis: la lingvo pli kaj pli liberiĝas de ĝi. Nu, ĝuste la malo estas vera: tio, ke oni pli kaj pli ŝparas pri la sufiksoj (precipe *ec* kaj *ad*), signifas klare, ke oni pli kaj pli fruktuzas la kategoriecon kaŝitan en la nudaj radikoj.

Pluraj opiniis la libron tute senutila; sed ili, ĝentile, nur konjektigis tiun opinion, citante la vortojn de unu el ni, aliloke skribitajn: "... tute ne necesas, ke oni lernu ĉiujn ĉi regulojn... Dio gardu!". Nu, tio estas ja vera: ĉe lingva lerto kaj logikkapablo ĉiu ja povas trovi pli-malpli ĝustan vojon de esprimo. Sed se tio sufiĉas en la ordinara parolo kaj skribo, ja ne en la scienco kaj literaturo: tie oni devas trovi la plej ĝustan, la sole ĝustan, konforman al la t.n. *spirito de la lingvo*. Kiu sin bazas nur sur la Fundamenta Gramatiko, tiu komencas tie, kie la unuaj verkistoj de E-o: por li ne ekzistas tiu lingva trezoraro, kiu evoluis per la penoj de tiel multaj aŭtoroj. Tiu trezoraro prezentas propre la lingvan "spiriton"; ĝin ni volis kapti en regulojn kaj transdoni en facile konsultebla libro. Oni ofte plendis, ke nesiancozaj esp-istoj restas "eternaj komencantoj"; al la seriozaj ni volis doni la rimedon ne fariĝi "eternaj rekomencantoj".

Pli ol tiaj ĝeneralaj kritikoj, estus utilintaj multaj detalaj. Kaj ni petis pri tiaj: ni proponis al S-ro *Rollet de l' Isle*, prezidanto de L. K., ke la libron detale kritiku la Akademio. Estus por ni granda ĝojo, se la dua eldono estus pretiĝinta baze de tiu kritiko. Sed, malgraŭ la komplezaj klopodoj de la afabla Prezidanto, la cirkonstancoj malhelpis, ke la Akademio okupiĝu pri la verko tiel funde, kiel ni esperis. Tamen ni ricevis plurajn valorajn konsilojn kaj rimarkojn, por kiuj ni kore dankas ĝesinorojn: *W. Bailey* (abundaj ĝustigoj de Z-aĵoj!), *Leo Belmont*, *M. C. Butler*, *P. Christaller*, *P. Corret*, *H. Dresen*, *E. Drezen*, *E. G. Dodge*, *V. Inglada*, *T. Pump*, *A. Stamatiadis* kaj *Lidja Zamenhof*. Ni esprimas

nian ŝuldon ankaŭ al s-ro *Rollet de l' Isle*, el kies verketo pri la mal-simplaj verboformoj ni multe profitis.

Kiel ni diris, la verkon ni submetis al detala revizio. Tamen, veraj ŝanĝoj troviĝas nur pri kelkaj malgravaj punktoj: plejparte temas pri pli detala ellaboro, ekz-e ĉe la adjektoj (*) kaj suplementoj, pri pliunuecigo, pri plikomprenebligo de klarigoj, pliperfektigo de dividoj ks. Per la komuna tralaboro la dua eldono fariĝis eĉ pli komuna verko de ni ambaŭ, ol la unua: ĝi esprimas pri ĉiu punkto nian plene akordiĝintan opinion.

Ni esperas, ke la dua eldono, kiun ni rigardas definitiva, havos same favoran akcepton kiel la unua. Ni esperas tion en la intereso de la lingva unueco kaj perfekteco, kiujn akceli ni klopodis per nia laborado. Ĉar, por diri nian tutan penson, ni deziras, ke, anstataŭ senfine kaj iom vane diskutadi, oni paceme konsentu pri la solvoj, kiujn ni prezentas (**).

Tiun ŝajne aŭdacan peton ni metas ne senpripense. Se ne konsideri niajn detalajn studojn kaj niajn ofte tre ampleksajn motivadojn, kiuj almenaŭ tiel bone pravigas niajn solvojn, kiel aliaj motivadoj aliajn — restas, kiel decida fakto, ke ĉi tiu verko *ekzistas* kaj estas eĉ la sola, kiu entenas vere detalan esploron de E-o. Se unuecigo de lingvo kaj stilo estas io grava (kiel ĉiuj, cetere, konfesas), ĝi povas efektiviĝi nur sur la bazo de kompleta, al ĉiuj alirebla gramatiko: tian bazon liveras ĉi tiu libro, kaj ne estus la intereso de E-o, se oni facilanime preterpasus la proponiĝantan okazon.

Viena Kongreso, 1936.

AL LA TRIA ELDONO

La dua eldono plu ne estas havebla (granda parto de la ekzempleroj neniigis dum la dua mondmilito), kaj tial estas granda ĝojo por ni, ke, dank' al la entreprenemo de bonvola amiko, doniĝis eblo por la tria eldono de la libro.

En la antaŭparolo al la dua eldono ni skribis, ke tiun eldonon ni rigardas definitiva. Pruviĝis tamen, ke tio estis senpripensa: por la tria eldono ni ree tralaboris kelkajn ĉapitrojn, tiun pri *po*, pri la identigaj stataj adjektoj kaj pri la komparaj subpropozicioj; en la ceteraj ĉapitroj ni faris nur malgravajn korektetojn sed multajn etajn aldonojn; ankaŭ la Zamenhofajn ekzemplojn ni ĉie plimultigis.

En tiu tralaborado ni utiligis la rimarkojn kaj esplorojn, kiujn ni havis la okazon fari dum multjara kaj konstanta uzado de la lingvo, kaj ni kom-

(*) Estu al mi permesite diri ĉi tie, ke la admirinde logikan klasifikon de la adjektoj ni ŝuldas al K. Kalocsay. G. W.

(**) Ne temas, kompreneble, pri la punktoj, kiuj estas nur personaj proponoj, kaj kies kontestebleco estas evidenta el la teksto (*oni povus uzi... ktp.*).

preneble profitis el la studoj de aliaj gramatikistoj (*).

Pro praktikaj kialoj, la eldonisto decidis presigi jenan eldonon per tri kajeroj, el kiuj la unua entenas la Fonetikon, Morfologion kaj Sinetion; la dua la Sintakson de la Vorto, de la Propozicio kaj de la Frazo; la lasta la Vortfaradon kaj la Indeksojn. Ni devis do aliigi la numerojn de la paragrafoj kaj fari la ŝanĝojn postulitajn de tiu nova arango.

Sed tiuj kompletigoj, ĝustigoj kaj reordigoj lasis ne tuŝita la planan akordon pri la metodo kaj pri la solvoj, kiun ni atingis malgraŭ la radikala diferenco de niaj gepatraj lingvoj, kaj kiu prezentis eble la ĉefan garantion de la scienca valoro de la "Plena Gramatiko".

Pri unu punkto tamen ni deziras atentigi. Pro diversaj kaŭzoj — prospero de la movado en la nordeŭropaj landoj; malplia kunlaborado de slavlingvanoj, kio senigis nian literaturon je la kontakto kun tiu fekunda kaj iel naskiĝa lingvogrundo; okupo de gravaj postenoj fare de germanlingvanoj — estiĝis ia malekvilibro inter la influoj de la diversaj naciaj lingvoj sur nian Esperanton, kaj ia superpezo de la germana efiko. Nu, unu el la trajtoj, kiuj diferencigas la germanan (kaj nederlandan, danan, ktp.) lingvon disde la aliaj eŭropaj lingvoj, kaj disde Esperanto, estas ĝia fremdeco al la gramatika kategorio de la aspekto, t.e. al la konsidero de la ago koncerne ties daŭron aŭ plenumitecon. El tio rezultis, ke oni en tiuj landoj komence miskomprenis la esperantan uzadon de la participoj, kaj poste elpensis novan participsistemon ĉe la pasivaj verboj, kiu respondus al la aparta "logiko" de la germanlingvanoj, sed tute ne konformas al la "spirito" de nia lingvo. Tiu reformo — ĉar ĝi estas, fakte, reformo — minacas per breĉo en la lingva kontinueco kaj tradicio, ĉar ĝi stampas erara, aŭ almenaŭ eksmoda, la Zamenhofan lingvuzon en *esenca* parto de la lingvo. Kaj sekvis aliaj reformproponoj: unuj ribelis kontraŭ la uzado de la *iel*-vortoj por esprimi de la grado, aliaj kontraŭ la uzado de *kiel* ĉe la komparoj, aliaj kontraŭ la subjunkciaj *ĝis* kaj *dum* ktp. Ĉi tiuj herezoj povis des pli senĝene cirkuli, ke ili tuŝas ne la vortojn, sed la sintakson, ne la eksteron, sed la internon, kaj la ekstero estas pli facile rimarkebla por la publiko. Efektive ne estas malfacile eksciti indignon kontraŭ manpleno da neologismoj, dum gravegaj mistraktoj de la manieroj, ekz-e, povas korupti la lingvon preskaŭ en kaŝo.

Tamen, kun la tempo, kelkaj esperantistoj ekkonsciis la danĝeron kaj kuraĝe reagis. Tiun reagon intencas apogi la nuna reeldono de nia verko bazita sur la fundamenta tradicio. En nia dua antaŭparolo (pĝ. 10) ni klarigis, kiel ni penis sekvi la Zamenhofan lingvuzon: ni estis, kaj estas,

(*) Ni multe ŝuldas kaj aparte dankas al niaj kolegoj akademianoj *M. C. Butler*, *W. J. Downes*, *F. A. F. Faulhaber*, *W. J. A. Manders* kaj al niaj korespondantoj *F. R. Banham*, *E. A. Haugen*, *R. Rossetti* pro iliaj utilaj kaj saĝaj konsiloj aŭ rimarkigoj; al *Dro T. Pump* pro liaj artikoloj rilataj al la po-problemo; al s-ro *Kenji Osaka* pro la serio de liaj instruoplenaj studoj en "La Revuo Orienta"; kaj fine al s-ro *H. A. de Hoog* pro lia bonega libro "Du Malsanoj en Esperanto".

efektive, profunde konvinkitaj, ke nur sur tiu tereno, firma kaj klare difinita, ĉiuj esperantistoj povos, kun iom da toleremo, retrovi sian lingvan unuecon. Ni tie supre listigis 10 punktojn, ĉe kiuj la moderna uzado ŝajnas disiĝi de la Zamenhofa. Se oni rigardos tiujn punktojn, oni rekonos, ke temas pri malgravaĵoj, kaj parte pri tiaj aferoj, kiujn Zamenhof lasis ne plene deciditaj, parte pri ŝanĝetoj, kiuj estiĝis kvazaŭ per si mem dum jardekoj da literatura laborado. Sed se oni prenas tiujn ŝanĝetojn kiel pretekston por la renverso de la Zamenhofa verbsistemo, prefere ni revenu, eĉ en tiuj punktoj, al la Zamenhofaj kutimoj kaj formoj. Tamen ni kredas, ke la esperantistaro povos bone distingi inter malgrava spontana poluriĝo de la lingvosurfaco, kaj la arbitra, apriora logikumo baze de miskompreno, per kiu anoj de unu lingvogrupo volas trudi formojn kontraŭajn al la lingvosento de alilingvanoj kaj al nia tuta lingva tradicio.

Tial, renovigante ĉi tie nian seriozan kaj insistan alvokon al ĉiuj bon-intencaj kaj devokonsciaj esperantistoj, ke ili konsentu pri la solvoj prezentitaj en nia verko, ni pure kaj simple petegas ilin reveni al la Zamenhofa tradicio, sola bazo de tiu unueco, kiu estas por nia movado la kondiĉo de la venko.

Budapest – Choisy-le-Roi, 1957.

La Aŭtoroj

AL LA KVARA ELDONO

Tiu ĉi antaŭparolo estas subskribita, ho ve, de unu sola nomo: la mal-apero de mia verkofrato sentigas al mi, pli ol iam, kiom mi ŝuldis al lia genio kaj kiom pezas sur miaj ŝultroj la restanta tasko.

Dudek jaroj forpasis, de kiam ni kune redaktis la trian eldonon, kaj eĉ tiu restis nekompleta: la subita morto de nia amiko Stefano La Colla, kiu iniciatis tiun reeldonon, faris, ke la tria parto, pri la vortfarado, kvankam kompostita, ne povis aperi libroforme. La unuaj du kapteroj cetere rapide elvendiĝis, kaj la verko jam de longe ne plu estas akirebla. Granda estas la merito de la Estraro de U. E. A., ke ĝi entreprenis, en la nunaj malfacilaj cirkonstancoj, la publikigadon de jena kvara eldono.

Dum tiuj dudek jaroj okazis revolucio en la lingvistiko, mi diru pli ĝuste revolucioj, ĉar, se la fundamenta ambicio de ĉiuj skoloj estas fari el ĝi rigore ekzaktan scienccon, esprimeblan per algebroj, diversaj sistemoj ne ĉesis sekvi kaj kritiki unu la alian, la *strukturismo* de Trubetzkoy, la *glosematiko* de Hjelmslev, la *distribucionalismo* de Fries, la *generativismo* de Chomsky ktp. Kaj la nomenklaturaj, postulataj por "diskrete" elnombri ĉiun fenomenon, fariĝis ne nur pli detalegaj (mi citu nur la svarmantan tribon de la em-nomoj: *pleremo*, *alosemo*, *kategoremo*, *grafemo*, *prosodemo*, *asilabemo* ktp., ktp.), sed ankaŭ pli kaj pli diverĝaj laŭ la aŭtoroj (kio estas *morfemo* ĉe Jakobson estas

monemo ĉe Martinet ktp.), tiel ke Benveniste povis skribi jam en 1954, ke "iaj diskutoj estas kompreneblaj por la adeptoj de unu metodo, nur se ili estas transponitaj en ties propran nomenklaturon." Estas certe tute normale, ke lingvistoj provu apliki sian metodon al nia lingvo (kvankam mi persone havas la intiman konvinkon, ke estas neeble redukti al aŭtomataj transponformuloj la senliman kreivecon de la homa spirito, same kiel procedaroj, eĉ elektronaj, neniam elĉerpos la fekundecon de la homa arto). Sed la legantoj, kiuj havis la paciencon legi niajn unuajn tri antaŭparolojn, jam konstatis, ke la celo de nia verko neniam estis la starigo de ia ajn teorio, kaj ke nia tuta ambicio estis meti en la manojn de la Esperanto-parolantoj oportunan rimedon malkovri, kia estas la tradicia, klasika uzado pri ĉiuj punktoj de nia lingvo (*), kaj per kiaj tendencoj efektive esprimiĝas tiu "spirito de la lingvo", aludita de Zamenhof en lia letero al Borovko, kaj difinita kiel modelo de stilo en la "Deklaracio pri la Esenco de la Esperantismo". La kunekzistado (ne ĉiam paca!) de pluraj lingvistikaj sistemoj unuflanke, kaj, aliflanke, la zorgo pri la utiligebleco de nia verko por ĉia publiko, klarigas, kial ni decidis konservi nian prezentmanieron kaj terminologion, kiun ni cetere rafinis laŭ la postuloj de la analizo, distingante ekzemple la subjunkciojn disde la konjunkcioj, la prediktajn tempojn apud la preteritaj, kaj, kelke tridek jarojn antaŭ Chomsky, sintakson de la vortokerno aparte de la sintakso pri la propozicio kaj pri la frazo.

Dum tiu sama tempospaco multaj estis la konsiderindaj esploroj pri la gramatiko de nia lingvo; interalie la demando pri la uzado de la pasivaj participoj estis studita en la "Simpozio pri ata/ita" (Stafeto, 1961), kaj la tuta demando pri la uzado de la tempoj en la "Vojaĝo inter la tempoj" de K. Kalocsay (Stafeto, 1966), dum R. Schwartz briligis sian klarecon de "ne-lingvisto" en la broŝuro "Ne kiel Meier!" (Franca Esperanto-Instituto, 1967) kaj en eseo "Kompleta Inventaro de la pasivaj participoj en la verko *La Rabistoj*" (Aktoj de la Akademio II, 1974): el ĉio tio mi penis eltiri la esencon, kaj enkorpiĝi ĝin en la koncernajn ĉapitrojn.

Male, pri aliaj problemoj, pri kiuj mi ne havis la okazon aŭ la eblon diskuti kun Kalocsay, mi restis tre singarda, ne volante meti sub lian nomon opiniojn, kiujn li estus povinta ne partopreni. En la malmultaj lokoj, en kiuj mi trovis utila esprimi mian propran vidpunkton, mi ĉiam aldonis en la fino miajn inicialojn: G. W.

Jen do la lasta formo de tiu verko de intima kunlaborado, komencita en 1934 laŭ la instigo de Vilmos Bleier, nia neforgesinda eldonisto; en ĝin ni metis la resumon de niaj konstantaj esploroj pri la lingvo de Zamenhof, Grabowski, Kabe kaj aliaj plej famaj aŭtoroj, kaj la plej bonan el nia sperto de tradukistoj. Je ĉiu reeldono ĝi vekis kritikojn, ofte pasiajn, sed entute ĝi estis ŝatata kaj uzata de la plimulto. Mi

(*) Tion ni volis akcenti per la enmeto de "analiza" en la antaŭan titolon.